

NVAO • VLAANDEREN

SYSTEEMBREDE ANALYSE 2024-2025
STUDENTENPARTICIPATIE

Verkennde nota

SEPTEMBER 2024

1 Inleiding

In het Vlaamse kwaliteitszorgstelsel voor het hoger onderwijs brengen systeembrede analyses goede praktijken in beeld voor thema's die gelinkt zijn aan onderwijsbeleid en opleidingskwaliteit. Het gaat om goede praktijken die de basiskwaliteit overstijgen en voor Vlaanderen innovatief zijn.

Hogeronderwijsinstellingen krijgen hiermee de ruimte om te leren van elkaar. Universiteiten en hogescholen zijn verplicht om binnen een kwaliteitszorgcyclus van zes jaar ten minste twee keer deel te nemen aan een systeembrede analyse, als instelling of vanuit één of meer opleidingen. Andere hogeronderwijsinstellingen kunnen vrijwillig deelnemen.

De Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR), de Vlaamse Vereniging voor Studenten (VVS), de bevoegde dienst van de Vlaamse Regering en de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) kozen voor het academiejaar 2024-2025 als thema van de systeembrede analyse voor 'studentenparticipatie'.

Het onderwerp is door hen als volgt gedefinieerd:

“Vormgeving van het onderwijs in samenwerking met de studenten, betrokkenheid bij beleidsontwikkeling, besluitvorming en interne kwaliteitszorg op verschillende niveaus in de instelling; aandacht voor ondersteuning en faciliteiten voor studenten(vertegenwoordigers)”

In juni 2024 verscheen de oproep voor deelname aan de systeembrede analyse 2024-2025 'studentenparticipatie'. Negen instellingen schreven na die oproep in: Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen, Hogeschool Gent, Hogere Zeevaartschool, Hogeschool West-Vlaanderen, Karel de Grote Katholieke Hogeschool Antwerpen, UC Leuven en UC Limburg, Universiteit Antwerpen, Katholieke Hogeschool Vives Noord en Katholieke Hogeschool Vives Zuid en Vrije Universiteit Brussel. Bijkomende inschrijvingen na het publiceren van deze verkennende nota zijn mogelijk tot en met 15 oktober 2024.

De systeembrede analyse 2024-2025 neemt met deze verkennende nota een start. De nota brengt informatie samen uit bronnen die de instellingen mee indienden met hun aanvraag. Ook de context en evoluties van studentenparticipatie in Europa en Vlaanderen komen aan bod. Dit alles plaatst de eerste inzichten uit de inzendingen van de deelnemende instellingen in een breder perspectief. We besluiten met enkele aanknopingspunten voor verdere analyse, kennisdeling en doorontwikkeling van bestaande praktijken.

Een werkgroep met vertegenwoordigers van de deelnemende instellingen zal de systeembrede analyse vormgeven. Het is aan deze werkgroep om keuzes te maken die meerwaarde opleveren voor elke deelnemende instelling en het leertraject versterken. De werkgroep krijgt tijdens het traject de mogelijkheid om goede praktijken bij internationale peers voor te leggen en te komen tot een constructief kritische dialoog over het voorliggende thema. Een kalender van de werkzaamheden is opgenomen verder in deze nota. De werkgroep heeft de ruimte om te bepalen welk eindproduct haalbaar wordt geacht. In elk geval gaat de NVAO het engagement aan om de resultaten te bundelen in een overzichtsrapportage die publiek gedeeld zal worden.

2 Verkenning van het thema

2.1 Inzichten uit de beschikbare bronnen

Hieronder geven we een kort overzicht van wat over studentenparticipatie aan bod komt in de bronnen die door de instellingen ingediend werden met de aanvragen (zie bronnenoverzicht achteraan deze nota). Het is dus geen exhaustief overzicht van de beschikbare literatuur over studentenparticipatie.

Veel bronnen zijn afkomstig uit de Angelsaksische wereld, en refereren naar termen als 'student engagement', 'student involvement', 'student-staff partnerships', en 'student as partners in higher education'. Het gaat vaak om beleidsteksten, handleidingen, screeningsinstrumenten, conceptuele kaders of onderzoeksresultaten. De bronnen verwijzen naar de groeiende trend in het hoger onderwijs om partnerschappen vorm te geven waarin studenten, docenten en beleidsverantwoordelijken vanuit een gelijkwaardige positie samenwerken ter ondersteuning van onderwijs en leren. De vraag die centraal staat is hoe een dergelijk volwaardig partnerschapsidee zich kan vertalen in alle processen van onderwijs en leren.

2.1.1 Nood aan een referentiekader

Het is duidelijk uit de bronnen dat studentenparticipatie vele ladingen kan dekken. Om communicatie en uitwisseling over studentenparticipatie in het kader van deze systeembrede analyse te faciliteren, kan het interessant zijn om houvast te zoeken in een beschikbaar **conceptueel referentiekader** waarin verschillende deelaspecten van studentenparticipatie in hun onderlinge samenhang in kaart zijn gebracht. 'A student engagement framework for Scotland' van student partnership in quality Scotland, kortweg sparqs¹, is in dat opzicht interessant omdat het ook vermeld wordt in het kader van een Erasmus+ project waarbij een van de deelnemende hogescholen recent betrokken was (zie verder). Dit raamwerk heeft tot doel duidelijkheid te scheppen in discussies en een gedeeld begrip tot stand te brengen. Het wordt blijvend onderbouwd met nieuwe inzichten en recent wetenschappelijk onderzoek met betrekking tot het thema. Het raamwerk bestaat uit vijf sleutelementen van studentenparticipatie en zes onderscheidende kenmerken van effectieve studentenparticipatie.

De **vijf sleutelementen** van het sparqs-raamwerk beschrijven verschillende activiteiten, elementen en/of aanpakken om studentenparticipatie in samenhang te bewerkstelligen of te verhogen:

1. "Students feeling part of a supportive institution": hier gaat het over het creëren van een 'community-gevoel', over welkom zijn, mogen deelnemen aan en zich ondersteund en betrokken voelen in de instelling.
2. "Students engaging in their own learning": dit gaat over het bevorderen van verantwoordelijkheid van studenten in het leerproces, zodat zij actief kunnen bijdragen aan hun leerervaring en de gewenste leerresultaten kunnen behalen.
3. "Students working with their institution in shaping the direction of learning": is gericht op het verzamelen van feedback over de leerervaring van studenten en betreft de manieren waarop studenten, zowel individueel als in groep, hun leerervaringen kunnen evalueren en terugkoppelen om het te verbeteren; dit element omvat ook processen en activiteiten waarmee studenten invloed kunnen uitoefenen op de ontwikkeling en implementatie van curricula.
4. "Formal mechanisms for quality and governance", waar gaat om het bieden van een onafhankelijke

¹ <https://www.sparqs.ac.uk/aboutus.php>

stem aan studenten in de kwaliteitsborging en het bestuur van de instelling via studentenvertegenwoordigers, die een weloverwogen standpunt van de student kunnen ontwikkelen, gebaseerd op democratische processen en met voldoende aandacht voor de behoeften van alle studenten; een dergelijke representatieve stem kan een geïnformeerd standpunt innemen over kwesties, kan werken aan compromissen of schikkingen, en kan eigenaar zijn van een gezamenlijk onderhandelde oplossing. Het erkent dat bij het ontwikkelen van een partnerschap met studenten de individuele stem minder krachtig is dan het collectief, en daarom is het nodig dat studenten vertegenwoordigers hebben.

5. "Influencing the student experience at national level", waar het gaat over de kansen die studenten hebben om de ontwikkeling van het hogeronderwijsbeleid op nationaal niveau ook mee te beïnvloeden.

Eenvoudig gezegd richt de omschrijving voor deze systeembrede analyse zich vooral op studentenparticipatie zoals omschreven in elementen drie en vier.

Naast deze vijf sleutelementen omvat het sparqs-raamwerk zes noodzakelijke kenmerken van effectieve studentenparticipatie:

1. creëren van een cultuur van studentenparticipatie, waarin het een vanzelfsprekendheid is om studenten te betrekken op alle niveaus
2. studenten beschouwen als échte partners en hun bijdrage au sérieux nemen
3. de grote diversiteit onder studenten erkennen zodat iedereen kan deelnemen, ongeacht zijn of haar achtergrond
4. erkennen en valoriseren van de inspanningen voor studentenparticipatie
5. beklemtonen dat studentenparticipatie een wezenlijke bijdrage levert aan ontwikkeling, verbetering en verandering
6. voorzien van middelen en ondersteuning, begeleiding en training om bij studenten de nodige professionele kennis en ervaring te ontwikkelen over complexe materie

2.1.2 Inzichten over studentenparticipatie

Handleidingen, reflectie- of screeningsinstrumenten of onderzoeksresultaten geven een inzicht in goede praktijken en werkzame elementen inzake studentenparticipatie.

Sommige bronnen belichten daarbij het partnerschap met studenten op het niveau van het individuele leren, waar studentenparticipatie zich vertaalt in bijvoorbeeld projectgebaseerd, collaboratief en samenwerkend leren ('collaborative learning communities') of via flexibele en individueel aangepaste leertrajecten. Zo wil men de individuele motivatie en het eigenaarschap van studenten aanwakkeren opdat ze hun eigen leerproces beter in handen kunnen nemen en hun studiesucces stijgt (zie ook sleutelement 2). Zonder afbreuk te willen doen aan het belang hiervan, sluit deze invulling van studentenparticipatie echter minder goed aan bij de focus die we in het kader van deze systeembrede analyse terugvinden.

Een aantal bronnen leunen wel meer aan bij de inhoudelijke omschrijving voor deze systeembrede analyse. Het zijn bronnen die inzichten geven over hoe feedback van studenten over het onderwijs en leren op alle niveaus van de instelling op een systematische manier meegenomen kan worden, en hoe studenten volwaardig mee betrokken kunnen worden bij het (onderwijs)beleid van de instelling. De focus hier is meer op het uitbouwen van collegiale en gelijkwaardige relaties tussen docenten, studenten en beleidsmakers om het onderwijs en het beleid institutioneel te verbeteren. Dat raakt aan

brede participatie van studenten in processen van **kwaliteitszorg** en aan de rol, waarde en impact van gestructureerde systemen voor **studentenvertegenwoordiging**.

Een aantal bronnen gaan nog dieper in op die studentenvertegenwoordiging. Dat levert een rijk pallet aan inzichten op over actuele kwesties die in verband met studentenvertegenwoordiging spelen en hoe instellingen daarmee kunnen omgaan. Het gaat dan onder meer over:

- het creëren van een participatiecultuur in instellingen en hoe (ongelijke) machtsrelaties daarin spelen
- het ondersteunen, trainen en versterken van competenties van studentenvertegenwoordigers via coaching, mentoring etc
- het bevorderen van diversiteit en inclusie in studentenvertegenwoordiging om een breed scala aan studenten te bereiken en te zorgen dat vertegenwoordigers het hele studentenbestand reflecteren
- het erkennen en valoriseren, waarbij studentenvertegenwoordiging beloond, gehonoreerd of gecompenseerd wordt;
- de (nieuwe) mogelijkheden van digitale technologie bij studentenvertegenwoordiging

2.2 Evoluties studentenparticipatie in Europees perspectief: het Bolognaproces

Het **Bolognaproces**² is de motor geweest voor een belangrijke evolutie in participatie van studenten bij het beleid en de kwaliteitszorg van het hoger onderwijs in Europa. Studenten kregen niet alleen een stem in het onderwijsbeleid, maar hun input is essentieel geworden voor het waarborgen van onderwijskwaliteit.

Het Bolognaproces startte in 1999 met de ondertekening van de Bolognaverklaring. Dit Europees initiatief heeft als doel om het hoger onderwijs in de landen dichterbij elkaar te brengen en een gemeenschappelijke Europese Hogeronderwijsruimte (European Higher Education Area, EHEA) te creëren. Dat betekent onder meer de invoering van de bachelor-masterstructuur, een systeem van studiepunten, de bevordering van mobiliteit voor studenten en docenten en een intensievere Europese samenwerking op het gebied van kwaliteitsborging. Om de twee à drie jaar is er een ministeriële conferentie waarop de vooruitgang van het proces wordt geëvalueerd en afspraken worden gemaakt voor de volgende periode, die vastgelegd worden in een *communiqué*. In de tussenliggende jaren wordt er opvolging gegarandeerd door de *Bologna Follow-up group (BFUG)*. Voor de eerste ministeriële conferentie in Praag (2001) wordt de European Students' Union (ESU, toen ESIB) opgenomen in het officieel programma. In het communiqué³ dat daarop volgt, wordt de rol van studenten erkend als "competente, actieve en constructieve partners" in het hogeronderwijsbeleid en wordt ESU officieel erkend als consultative member. Sindsdien is ESU vertegenwoordigd in de BFUG, waardoor ze een belangrijke rol spelen bij de verdere ontwikkeling en implementatie van de doelstellingen van het Bolognaproces.

Dat communiqué van Praag was een mijlpaal die studenten formeel als volwaardige partners en stakeholders van de onderwijsinstellingen erkende. De onderwijsministers bevestigden hiermee dat studenten moeten deelnemen aan en invloed moeten uitoefenen op de organisatie en de inhoud van het onderwijs aan universiteiten en andere instellingen voor hoger onderwijs, in het licht van het stimuleren van een Europese democratische cultuur. Ook alle communiqués sinds het Praagcommuniqué wijzen erop dat **studenten volwaardige partners moeten zijn in onderwijsbeleid op**

² <https://ehea.info>

³ European Ministers of Higher Education. (2001). Towards the European Higher Education Area: Communiqué of the meeting of European Ministers in charge of Higher Education in Prague on May 19, 2001. European Higher Education Area (EHEA).

nationaal niveau en in het bestuur van de onderwijsinstellingen. In het laatste Tirana Communiqué⁴ (2024) wordt dat principe als fundamentele waarde van de hele EHEA nog eens sterk in de verf gezet. In de toelichting verwijzen de ministers naar de maatregelen die nodig zijn om **studenten uit kansengroepen** meer te betrekken bij het hogeronderwijsbeleid. Men vraagt ook naar initiatieven om **studentenvertegenwoordiging** meer te **promoten**, en daarvoor ook de nodige (**financiële**) **ondersteuning** te voorzien.

Met betrekking tot kwaliteitsborging wordt in het Bolognaproces in 2005 een belangrijke stap gezet met de invoering van de **Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)**, het Europees raamwerk voor interne en externe kwaliteitszorg. De ESG leggen de basis voor het vergroten van het vertrouwen, de mobiliteit en de erkenning tussen hogeronderwijsstelsels door het implementeren van kwaliteitsborging in overeenstemming met de ESG. In de ESG is **studentenparticipatie** een sterke **pijler**. Tijdens de Bolognaconferentie in 2015 werd een herziene versie van de ESG aangenomen, waarmee de participatie van studenten in zowel interne als externe kwaliteitszorg nog verder werd versterkt.

De ESG zijn onderverdeeld in drie delen. Bij het deel over interne kwaliteitszorg in de instellingen zijn standaarden en richtlijnen geformuleerd die gaan over het belang van het betrekken van studenten bij de vormgeving en de implementatie van het kwaliteitszorgbeleid (1.1), bij het ontwerpen en goedkeuren van opleidingsprogramma's (1.2) die aandacht moeten hebben voor *student-centred learning* en dus voor participatie van studenten in hun leerproces (1.3); het gaat ook over het betrekken van studenten bij het verzamelen en analyseren van informatie over opleidingen en het plannen van de follow-up (1.7), en over het betrokken zijn bij de regelmatige evaluatie en herziening van opleidingsprogramma's (1.9).

In het tweede deel van de ESG, dat de externe kwaliteitszorg betreft, zijn studenten als volwaardige leden betrokken bij externe commissies van experts die worden ingesteld voor kwaliteitsbeoordelingen (2.4); gaan deze commissies in dialoog met studenten uit de opleidingen en instellingen tijdens hun locatiebezoeken (2.3); wordt de studentenparticipatie in de interne kwaliteitszorgprocessen mee beoordeeld door de externe commissie (2.1); en zijn studenten betrokken bij het ontwerp en voortdurende verbetering van de methodes voor externe kwaliteitszorg (2.2.). Op het niveau van kwaliteitszorgorganisaties tenslotte, moeten studenten betrokken zijn bij het bestuur van de organisatie en de ontwikkelingen van het kwaliteitszorgstelsel als geheel (3.1.).

Het *Bologna Process Implementation Report* geeft bij elke conferentie over de belangrijkste speerpunten in het Bolognaproces een evaluatie van de implementatie in de verschillende landen. Volgens het laatste rapport uit 2024 zijn er enkele belangrijke bevindingen over studentenparticipatie en de betrokkenheid van studenten bij externe kwaliteitszorg in Europa:

- Studenten blijven een cruciale rol spelen in het beleid van het Bolognaproces. Via de European Students' Union (ESU) en andere nationale studentenorganisaties worden studenten actief betrokken bij besluitvormingsstructuren zoals de BFUG. Dit zorgt ervoor dat hun belangen op Europees en nationaal niveau worden vertegenwoordigd. Echter, de daadwerkelijke impact en het niveau van participatie verschillen per land, waarbij sommige landen verder zijn in het formaliseren van studentenvertegenwoordiging dan andere.
- De betrokkenheid van studenten bij externe kwaliteitszorgprocessen is toegenomen. Studenten nemen deel aan beoordelingscommissies en evaluaties van onderwijsinstellingen, en hun input wordt gewaardeerd in kwaliteitszorgsystemen. Hoewel er vooruitgang is geboekt, blijft de mate van studentenparticipatie in externe kwaliteitszorg sterk afhankelijk van de nationale context, het

⁴ European Ministers of Higher Education. (2024). Tirana Communiqué. European Higher Education Area (EHEA). <https://ehea.info/Immagini/Tirana-Communique.pdf>

regelgevend kader en de hogeronderwijsinstelling in kwestie.

Het rapport laat zien dat Vlaanderen sterk inzet op de participatie van studenten in het bestuur van onderwijsinstellingen. Uit verschillende grafieken en tabellen blijkt dat Vlaanderen tot de groep landen behoort waar studentvertegenwoordiging op alle belangrijke niveaus aanwezig is, inclusief op nationaal, regionaal en institutioneel niveau. Studenten hebben ook invloed op de interne besluitvorming binnen hun universiteiten en hogescholen. Deze participatie is duidelijk verankerd in de wetgeving en benadrukt de gedeelde verantwoordelijkheid van studenten en personeel binnen het hoger onderwijsbeleid. Studenten in Vlaanderen zijn ook actief betrokken bij kwaliteitszorgprocessen. Ze hebben een formele rol bij interne kwaliteitsborging binnen hun instellingen, zoals bij accreditaties en evaluaties van programma's. Hun participatie is vastgelegd in regelgeving.

2.3 Evoluties studentenparticipatie in Vlaams perspectief

De principes van de Bolognaverklaring en het daaruit voortvloeiende Bolognaproces leidden in Vlaanderen tot een aantal hervormingen die van grote invloed zijn op de Vlaamse student, zoals onder meer het ontstaan van de bachelor-masterstructuur, het invoeren van studiepunten, het decretaal verankeren van studentparticipatie, het uitreiken van diplomasupplementen, doorgedreven mobiliteit van studenten en docenten door bijvoorbeeld Erasmusprogramma's, en een onafhankelijke kwaliteitscontrole.

Deze hervormingen binnen het hoger onderwijs in Vlaanderen kregen vorm aan de hand van een aantal decreten, zoals het structuurdecreet⁵ (of BAMA-decreet) en het flexibiliseringsdecreet⁶ (invoering van een flexibel hoger onderwijs). In het kader van deze systeembrede analyse is het participatiedecreet⁷ (2004) een belangrijke stap naar kwaliteitsvolle studentenparticipatie.

2.3.1 Decretale verankering van studentenparticipatie in instellingen

Vòòr 2004 konden instellingen zelf bepalen hoe ze de inspraak van studenten regelden. Sinds het decreet over de rechtspositie en participatie (2004) en de latere aanvullingen, hebben de Vlaamse hogeronderwijsinstellingen een aantal verplichtingen met betrekking tot studentenparticipatie. Het decreet omvat globaal gezien twee modellen voor het organiseren van de studentenparticipatie: **medebestuur of medezeggenschap**. Het decreet laat daarbij de keuze aan de instellingen.

In het medebestuurmodel zijn de studenten vertegenwoordigd met beslissingsrecht in de bestuursorganen van de instelling. Deze studenten worden aangeduid door middel van rechtstreekse verkiezing, of door middel van getrapte verkiezing, waarbij de betrokken studenten worden verkozen door de leden van de studentenraad (zie verder). De keuze voor de wijze van aanduiding wordt gemaakt door de studentenraad. Een volledig medebeslissingsmodel is er enkel wanneer de studenten ook stemgerechtigd zijn in het hoogste bestuursorgaan.

⁵ Decreet 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs, BS 14 augustus 2003

⁶ Decreet 30 april 2004 betreffende de flexibilisering van het hoger onderwijs in Vlaanderen en houdende dringende hogeronderwijsmaatregelen, BS 12 oktober 2004

⁷ Bijzonder decreet van 19 maart 2004 betreffende de participatie in het hoger onderwijs, de integratie van bepaalde afdelingen van het hoger onderwijs voor sociale promotie in de hogescholen, de coördinatie van de hogeronderwijsregelgeving en de modernisering van de regelgeving op de Vlaamse autonome hogescholen, BS 30 april 2004

In het medezeggenschapsmodel heeft de studentenraad geen stemgerechtigde studenten in het bestuur of de andere organen waar studenten bij betrokken moeten worden. Wel heeft de studentenraad steeds het recht om aanwezig te zijn met een adviserende afgevaardigde en om alle vergaderdocumenten doorgestuurd te krijgen.

Voor het organiseren van de studentenparticipatie zijn alle instellingen verplicht om een **centrale studentenraad** op te richten die bestaat uit verkozen studenten. De verkiezingen voor de studentenraad worden georganiseerd door het bestuur van de instelling in samenspraak met de studentenraad.

De studenten beschikken over een grote autonomie om de samenstelling en de interne organisatie en werking van de studentenraad te bepalen onder meer het aantal leden, procedure voor en moment van verkiezingen (in de praktijk meestal aan het einde van het academiejaar), duur van de mandaten (in de praktijk meestal 1 jaar), onverenigbaarheden, vergaderfrequentie en beleidsvoering. Dit alles levert een **diverse realiteit** op. Uit de ledenbevraging van VVS (2020) blijkt dat meestal wordt gewerkt met een bestuur (uitvoerend orgaan) en een algemene vergadering (beslissend orgaan). De studentenraad kan beslissen dat participatiecommissies worden opgericht op het niveau van onderdelen van de instelling, zoals het opleidingsniveau, vakgroepniveau, departementaal niveau, campus- of facultair niveau. Sinds 2014 moet ten minste voor wat betreft de adviesorganen op het opleidingsniveau studentenparticipatie geregeld zijn. Het bestuur en de studentenraad komen een participatiereglement overeen waarin de procedureregels voor het uitoefenen van de participatierechten op de verschillende niveaus van de instelling en een geschillenprocedure worden vastgelegd. Soms wordt gewerkt met een getrapte verkiezingssysteem of soms met rechtstreekse verkiezingen voor de verschillende niveaus, volgens studenten en instellingen elk met hun eigen voor- en nadelen.

Voor alle instellingen is de eerste **bevoegdheid** van de studentenraad de verdediging van de belangen van de studenten. De studentenraad heeft een informatieplicht over de wijze waarop ze die bevoegdheid uitoefent. De studentenraad kan uit eigen beweging een schriftelijk advies uitbrengen over alle aangelegenheden die studenten aanbelangen.

Verder is de **omvang en de aard van de verplichte inspraak** door studenten ook vastgelegd in het decreet. De studentenraad heeft een adviesbevoegdheid over:

1. het vaststellen van de rechtspositieregeling van de student en de onderwijs- en examenregeling, de vaststelling en besteding van de inschrijvingsgelden, initiatieven inzake studentenbegeleiding, internationale mobiliteit, de organisatie van het academiejaar en
2. het algemene beleid inzake interne kwaliteitszorg, het vaststellen van de gedragscode inzake taalregeling en van de regelen inzake evaluatie van het academisch of onderwijzend personeel.

In het medezeggenschapsmodel is de studentenraad bevoegd om te beraadslagen over de onder 1) vermelde aangelegenheden en wordt hij geraadpleegd over de materies vermeld onder 2). Beraadslaging leidt tot een akkoord of een niet-akkoord. In dit laatste geval neemt het bestuur een eindbeslissing. De raadpleging, die gebeurt daar waar bedoelde aangelegenheden gewoonlijk besproken worden, loopt uit op een met redenen omkleed advies, waarvan de instelling slechts op een gemotiveerde wijze kan afwijken.

Het decreet verplicht de instellingen ook om de studentenraad de nodige **infrastructurele, financiële en/of administratieve ondersteuning** toe te kennen.

Al in 2004 stipuleerde het decreet dat de studentenvertegenwoordigers in functie van de uitoefening van hun taken in de studentenraad recht hebben op **faciliteiten**. Dat recht op faciliteiten moet de

combinatie van participatie en taakbelasting in de opleiding beter haalbaar maken. Sinds 2014 is dit decreetaal uitgebreid en steviger verankerd, door de instellingen te verplichten om in samenspraak met de studentenraad een **statuut van studentenvertegenwoordiger** op te maken. In dat statuut moeten de nodige faciliteiten vastliggen voor de studentenvertegenwoordigers om in interne én externe raden en organen een goede vertegenwoordiging te garanderen. De faciliteiten die ten minste moeten worden voorzien zijn de wijze waarop de onderwijsactiviteiten en examens op flexibele wijze kunnen worden gepland en hoe er kan afgeweken worden van de verplichte aanwezigheid, de werk- en examenvormen en de indiendata voor bepaalde opleidingsonderdelen. Het instellingsbestuur legt, in samenspraak met de studentenraad, ook een lijst vast met de mandaten waarvoor het statuut van toepassing is, ook rekening houdend met mandaten op supra-instellingsniveau. Studentenvertegenwoordigers kunnen terecht bij een ombudsdienst als hun rechten niet worden gerespecteerd.

2.3.2 De Vlaamse Vereniging van Studenten

Niet enkel op het niveau van de instellingen hebben de studenten inspraak. Een decreet van 30 maart 1999 voorziet in de subsidiëring van erkende studentenkoepelverenigingen⁸.

De **Vlaamse Vereniging van Studenten (VVS)** is de **erkende studentenkoepelorganisatie** en is de officiële vertegenwoordiger van Vlaamse studenten op nationaal en internationaal niveau. Alle studentenraden van de Vlaamse universiteiten en hogescholen zijn ondertussen lid van VVS. De organisatie treedt op als gesprekspartner voor overheden en beleidsmakers en geeft advies over onderwijsbeleid. VVS vertegenwoordigt de studenten in onder andere Vlaamse Interuniversitaire Raad, Vlaamse Hogescholenraad, Vlaamse Onderwijsraad, de NVAO, Steunpunt Inclusief Hoger Onderwijs (SIHO) maar ook in de European Students' Union (ESU). VVS streeft naar een kwalitatief en toegankelijk hoger onderwijs en behartigt thema's zoals studiekosten, onderwijskwaliteit en studentenwelzijn. Daarnaast biedt VVS ondersteuning aan lokale studentenraden door middel van vormingen en informatie-uitwisseling. Het uiteindelijke doel is om de stem van alle studenten te versterken en te zorgen voor een beter studentenleven en hoger onderwijs.

2.3.3 Studentenparticipatie in kwaliteitszorg

De Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) werd via het Structuurdecreet⁹ als accreditatieorganisatie voor Vlaanderen ingesteld. Dit decreet regelde de invoering van de bachelor-masterstructuur en de oprichting van een accreditatieorganisatie om de kwaliteit van het hoger onderwijs te bewaken. De NVAO begon officieel haar werkzaamheden na de ondertekening van het NVAO-verdrag in 2003. Dit verdrag trad formeel in werking in 2005.

De NVAO en de Vlaamse instellingen voeren hun werkzaamheden inzake kwaliteitszorg uit in volledige overeenstemming met de ESG, waarvan de principes ook verankerd zijn in de Codex Hoger Onderwijs en in de beoordelingskaders van het huidige kwaliteitszorgstelsel. De **klemtoon in de ESG op de participatie van studenten**, is dus zo **ook door vertaald in de Vlaamse context**:

- Zo moet een instelling in Vlaanderen een eigen onderwijsbeleid ontwikkelen, met inbegrip van een eigen regie om zelf de kwaliteit van de opleidingen te borgen, waarbij ze onder meer de eigen studenten moet betrekken. Hoe ze dat kwaliteitsvol doet, is mee onderdeel van de

⁸ Decreet 30 maart 1999 houdende subsidiëring van studenten- en leerlingcnkoepelverenigingen, B.S. 15 september 1999

⁹ Decreet 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs, BS 14 augustus 2003

- beoordeling bij een instellingsreview.
- Studenten maken deel uit van externe beoordelingscommissies die de NVAO samenstelt voor toets nieuwe opleidingen, opleidingsaccreditaties en instellingsreviews. De student brengt zijn studentdeskundigheid in de beoordeling en laat de commissie zo toe om na te gaan of de studentgerichtheid en studentenbelangen behartigd worden in aspecten zoals informatievoorziening voor studenten, studentenvoorzieningen, studiebegeleiding en studentenparticipatie. Studentdeskundigen hebben bij voorkeur ervaring als studentenvertegenwoordiger binnen een opleiding of instelling. De NVAO werkt voor de selectie van die studenten samen met VVS, die een breed bereik heeft en op die manier mee vinger aan de pols houdt. De tevredenheid van de instellingen over de inbreng van de studenten in de commissies is sterk toegenomen, mee door de implementatie van een ondersteunende training. NVAO merkt eveneens een evolutie in de achtergrond van de geselecteerde studenten. Meer studenten uit de hogescholen nemen deel aan de commissies (vroeger waren het vooral universiteitsstudenten), en recent nemen ook heel wat graduaatsstudenten deel. Ook andere groepen (anderstalige studenten of studenten met een functiebeperking) zijn meer vertegenwoordigd, hoewel dit zeker nog kan groeien.
 - Daarnaast zal een beoordelingscommissie altijd afzonderlijk in gesprek gaan met studenten van de betrokken opleiding of instelling, onder meer over studentenparticipatie. Specifiek bij een instellingsreview is er een afzonderlijk gesprek met de studentenraad. Daarnaast is er bij een instellingsreview een open consultatie voor de interne en externe stakeholders van de instelling, waardoor studenten die dat willen rechtstreeks in gesprek kunnen gaan met de commissie.
 - VVS is decretaal betrokken bij de evoluties van het kwaliteitszorgstelsel op Vlaams niveau en bij het vaststellen van de beoordelingskaders. Studenten zijn vertegenwoordigd in het bestuur en het klankbordoverleg van de NVAO.

2.3.4 Recente evoluties

De **sterke Europese en decretale verworvenheden** inzake studentenparticipatie hebben een duidelijke impact op de praktijk in Vlaanderen. Uit de overzichtsrapportage van de vorige ronde instellingsreviews (2017) blijkt bijvoorbeeld dat voor de meeste instellingen studentenparticipatie een strategisch beleidsdoel is en dat studenten zich in bijna alle universiteiten en hogescholen betrokken en gehoord voelen. Studenten zien ook de effecten van hun inbreng. In sommige instellingen is de rol van de studenten bij de totstandkoming van het beleid zelfs exemplarisch en kan men spreken van studenten die de instelling mee besturen. Toch blijven er ook de nodige **uitdagingen**. Volgende **knelpunten, drempels en noden** worden regelmatig aangehaald¹⁰:

- Studentenparticipatie is complexer en tijdsintensiever geworden, waardoor de taak van studentenvertegenwoordiger (stuver) veeleisender is geworden. Mandaten raken op lokaal (vooral op instellingsniveau) en zeker op Vlaams niveau moeilijker ingevuld. Studentenvertegenwoordigers die er dan wel nog voor kiezen, geven aan dat het moeilijker wordt om hun engagement met (ook steeds zwaarder wordende) studies te combineren. Dit leidt vaak tot het beeld van 'de overbelaste studentenvertegenwoordiger'. Dit algemene beeld schrikt dan weer andere studenten af. De vrees om het niet aan te kunnen en over onvoldoende competenties te beschikken, zorgt ervoor dat te weinig nieuwe kandidaten gevonden worden.
- Er is nood aan betere informering van de achterban over de realisaties, de impact, de faciliteiten

¹⁰ Zie onder meer overzichtsrapportage instellingsreviews (2017, NVAO), bevragingen van VVS (2014, 2016) en de VLOR-adviezen van 2017 en 2018

van de studentenvertegenwoordiging om voldoende opkomst bij verkiezingen en legitimiteit van de studentenraad te verzekeren.

- Samenhangend met die grotere complexiteit ervaren studentenvertegenwoordigers een gebrek aan dossierkennis en een grotere nood aan vorming en begeleiding bijvoorbeeld om echt de stem van de student te kunnen vertolken, om écht mee te kunnen discussiëren en dus geen schijnparticipatie te hebben.
- Er is een gebrek aan continuïteit van studentenvertegenwoordiging, zeker aan de hogescholen waar studenten in principe maar 2 of 3 jaar studeren.
- Studentenvertegenwoordigers ervaren in bepaalde instellingen een gebrek aan toepassing van de regels rond het statuut en faciliteiten: ze zijn onvoldoende bekend, er zijn allerlei drempels bij toekenning, ze zijn niet toepasbaar/ afdwingbaar voor alle (ook externe) mandaten of er is weerstand bij docenten.
- De studentenraad is onvoldoende gediversifieerd, waardoor uiteindelijk de toegankelijkheid in het gedrang komt. Bepaalde groepen zoals studenten met een migratie-achtergrond, deeltijdse, oudere, internationale studenten, werkstudenten en studenten met een functiebeperking blijken ondervertegenwoordigd.
- Er is nog steeds een ongelijke positie tussen de studenten en de andere betrokkenen van het bestuur, bijvoorbeeld omdat studenten niet op alle dossiers inspraak hebben.

In dit kader passen ook het **VLOR advies** (op eigen initiatief) **van 2017** over het stimuleren van studentenparticipatie, en het daaropvolgend **VLOR advies van 2018** op vraag van toenmalig minister Crevits over het 'versterken van studentenparticipatie door de Vlaamse instellingen hoger onderwijs'. Mede op basis van deze adviezen en de bijhorende discussies, werden opnieuw een aantal **aanvullingen in 2019 decretaal verankerd** in de Codex Hoger Onderwijs:

- instellingen moeten voortaan verder nadenken over de invulling van het partnerschap met studenten en daarover een breed gedragen visie ontwikkelen, alsook strategische doelen voor de stimulering ervan uitwerken. Dat krijgt zijn neerslag in een **beleidsplan** dat samen met de studentenraad wordt opgemaakt.¹¹
- Het **statuut van studentenvertegenwoordiger** moet **automatisch** bij verkiezing toegekend worden, én moet gelden voor **alle niveaus van vertegenwoordiging** van Vlaams, instellings-, facultair tot opleidingsniveau. Deze faciliteiten zijn ook te gebruiken tijdens de stage. De instelling moet erop toezien dat de studentenvertegenwoordigers de toegekende faciliteiten ook effectief kunnen opnemen.¹²
- De studentenraad kan het **Regeringscommissariaat** op de hoogte stellen als de studentenraad meent dat de instelling haar decretale verplichtingen inzake studentenparticipatie niet nakomt.¹³

In dat VLOR advies werd ook aangedrongen op **een systeembrede analyse** om instellingsoverschrijdend het thema van studentenparticipatie te belichten en te analyseren met de instellingen. Het draagvlak daarvoor werd gevonden binnen NVAO's Klankbordoverleg, waar universiteiten, hogescholen, VVS, het departement onderwijs en het kabinet van de minister vertegenwoordigd zijn. Dit resulteerde in de programmering van 'studentenparticipatie' als thema voor de systeembrede analyse van '24-'25.

Daarnaast adviseerde de VLOR ook een aantal **andere ondersteunende maatregelen met betrekking tot:**

- **middelen:** meer helderheid over de financiële ondersteuning voorzien voor de studentenraad en ook (snelle) vergoeding van onkosten, ICT-faciliteiten, logistieke faciliteiten voor

¹¹ Codex Hoger Onderwijs, Art II.334. §4 en §5

¹² Codex Hoger Onderwijs, Art II.314. §3

¹³ Codex Hoger Onderwijs Artikel II.332. 4°

studentenvertegenwoordigers die mandaten opnemen buiten de studentenraad (bijvoorbeeld op facultair of Vlaams niveau)

- **ondersteuning:** de aanstelling van een functie die de studentenparticipatie behartigt, veelal een participatiecoach, een personeelslid van de instelling die de studenten wegwijs maakt in studentenvertegenwoordiging en de liason is tussen de instelling en de studentenraad (die wel voldoende de onafhankelijkheid van de studentenraad moet bewaken); er is ook de vraag om het recht op vorming voor studentenvertegenwoordigers concreet vorm te geven en in te schrijven in het beleidsplan
- **compensatie en valorisatie:** een positievere communicatie over studentenvertegenwoordiging en creëren van een positieve perceptie bij docenten over studentenvertegenwoordiging; geleverde inspanningen erkennen via een bewijs, attest, getuigschrift; een opleidingsonderdeel over studentenparticipatie inrichten dat toegankelijk is voor alle studenten; individuele uitzonderingen toestaan in de studievoortgangsregels; onderzoeken of een geldelijke compensatie van studentenvertegenwoordigers voor het uitoefenen van hun mandaat een adequate compensatie kan zijn
- **bekendmaking bij het bredere studentenpubliek:** een betere, gerichtere en continue communicatie over studentenvertegenwoordiging zoals over de mandaten, tijdsinvestering, realisaties en impact, benodigde vaardigheden en persoonlijke groeikansen, vormingsmogelijkheden, faciliteiten, compensatie en valorisatie
- **diversiteit** moedigt de VLOR de instellingen aan om na te denken over wat de drempels zijn voor en hoe *alle* studenten bij studentenparticipatie kunnen betrokken worden (bijvoorbeeld via samenwerking met zelforganisaties of studentenverenigingen).

In de meest recente ledenbevraging van VVS (2020) werd onder meer onderzocht waar studentenraden vooral mee bezig zijn. De leden geven aan dat **bekendheid van studentenvertegenwoordiging en studentenparticipatie** dé beleidsthema's zijn die de hoogste prioriteit hebben, wegens een gebrek aan bekendheid van de studentenvertegenwoordiging en het gebrek aan studenten om zich bij de studentenvertegenwoordiging aan te sluiten. Het belang daarvan lijkt zich de voorbije vijf jaren ook stevast te hebben vertaald naar de beleidsplannen van VVS, onder meer door de uitwerking van een vrijwilligersbeleid en een vormingsbeleid. Het lijkt vrij zeker dat ook in de volgende jaren de focus zal liggen op die bekendheid. Dit is een issue dat zowel leeft bij hogescholen als bij universiteiten.

Daarnaast blijkt uit de ledenbevraging dat ook **kwaliteitszorg** een belangrijk punt is waar studentenraden veel mee bezig zijn, terwijl dat voor VVS in de laatste beleidsplannen minder zo is. Dat komt vermoedelijk door de invoering van de instellingsreview in 2019, met een verschuiving van externe evaluaties naar meer interne evaluaties door de instellingen zelf. Dit heeft volgens VVS vermoedelijk een grotere druk gelegd op de studentenraden om zich met dit onderwerp bezig te houden. Welke evoluties de beoordelingscommissies inzake studentenparticipatie zullen vaststellen in de meest recente ronde van instellingsreviews aan de Vlaamse hogescholen en universiteiten, zal blijken uit de overzichtsrapportage die daarover in 2026 zal verschijnen.

Ook **diversiteit** is een van de meest centrale onderwerpen van studentenraden en VVS. De Vlaamse studentenraden zijn de afgelopen jaren inclusiever geworden door de inspanningen van VVS en individuele initiatieven van studentenraden zelf. Hoewel er vooruitgang is geboekt op het gebied van gendergelijkheid, internationale studenten en studenten met een functiebeperking, is er nog steeds werk te doen om volledige inclusiviteit te bereiken, met name voor studenten met een migratieachtergrond en sociaal-economisch kwetsbare groepen.

Tenslotte blijkt uit de ledenbevraging ook dat er vooruitgang is in de realisatie van de **verplichte en decretale bepalingen inzake studentenparticipatie**, maar dat er in sommige instellingen nog een kloof bestaat tussen die bepalingen (bijvoorbeeld de aanwezigheid van een beleidskader studentenparticipatie, de nodige ondersteuning en de automatische toekenning van het statuut voor studentenvertegenwoordigers) en de daadwerkelijke implementatie ervan.

3 Overzicht van de inzendingen

Na de oproep hebben **9 Vlaamse hogeronderwijsinstellingen** zich aangemeld met een innovatieve aanpak of een bijzondere praktijk in het vormgeven van studentenparticipatie op instellings- of opleidingsniveau. Het gaat over: Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen, Hogeschool Gent, Hogere Zeevaartschool, Hogeschool West-Vlaanderen, Karel de Grote Katholieke Hogeschool Antwerpen, UC Leuven en UC Limburg, Universiteit Antwerpen, Katholieke Hogeschool Vives Noord en Katholieke Hogeschool Vives Zuid en Vrije Universiteit Brussel.

In nagenoeg alle aanvragen wijzen de instellingen op hun **sterke traditie**, hun **visie en realisaties** inzake studentenparticipatie. Studentenparticipatie zien ze als een vanzelfsprekendheid om hun missie te realiseren. Het finale doel is om leeransen voor alle studenten te bevorderen door hen inspraak te geven in hun onderwijsleerproces en hen actief te betrekken in alle fases van curriculum- en onderwijsontwikkeling, beleidsvoering, besluitvorming en kwaliteitszorg. Dit alles zorgt ervoor dat het onderwijs beter aansluit bij de noden en behoeften van studenten.

Vanuit die visie en drive is duidelijk dat de deelnemende instellingen de voorbije jaren zochten naar verdere **optimalisatie van de studentenparticipatie**, wat zich weerspiegelt in bijhorende strategische doelen in hun recente beleidsplannen. Er is daarbij zowel aandacht voor bevorderen van studentenparticipatie in de cultuur van de hele instelling ('de student staat centraal') als in de organisatiestructuur op alle niveaus: het instellings-, het departementaal/ facultair niveau, het campusniveau en het opleidingsniveau. Het gaat om inspanningen om de brede studentenpopulatie inspraak te geven en te betrekken, alsook om studenten te motiveren om hun recht op inspraak te realiseren via de formele kanalen voor studentenvertegenwoordiging.

Dit alles levert **goede praktijkvoorbeelden** op, én tegelijk zicht op de **uitdagingen** die er voor elke instelling nog liggen. Sommige instellingen verwijzen ook expliciet naar de waardering die ze daarvoor kregen in het kader van hun instellingsreview.

Expliciet maar ook impliciet komt vaak terug dat **studentenwelzijn, een positief studieklimaat en een goede informele communicatie- en kwaliteitscultuur** met studenten een belangrijke basis vormen voor studentenparticipatie. Dat krijgt vorm via allerlei studentenvoorzieningen, peer- of buddywerkingen en zeker ook via het laagdrempelige, nabije en informele contact met de studenten door iedereen die dagelijks met studenten werkt. Zo wil men zo snel mogelijk inspelen op mogelijke studiedrempels voor studenten en de onderwijskwaliteit bevorderen. Ook informele, laagdrempelige contacten tussen alle studenten en hun studentenvertegenwoordigers, tussen studentenvertegenwoordigers en beleidsmakers enz. zijn belangrijk. Soms wordt in dit kader verwezen naar een goede relatie met de studentenverenigingen.

Dit alles legt de basis voor een goed werkende studentenvertegenwoordiging op alle niveaus. Instellingen stippelen lijnen uit voor en met studenten over welke onderwerpen op welk niveau kunnen

worden besproken en hoe de niveaus zich tot elkaar verhouden. Zoals decretaal vastgelegd hebben alle instellingen op **centraal niveau** een verkozen studentenraad, waarvan de leden meedenken over het overkoepelende onderwijs- en studentenbeleid en over kwesties die instellingsbreed gelden. Afhankelijk van het medezeggenschaps- of medebestuursmodel zijn studenten in het bestuursorgaan soms waarnemend of adviserend aanwezig, of participeren ze mee als volwaardige medebestuurder. Vanuit de centrale studentenraad wordt meestal een getrapte afvaardiging voorzien naar het bestuursorgaan en/of andere centrale organen (bijvoorbeeld de academische raad, raad studentenvoorzieningen, onderwijsraad), maar soms worden voor de centrale mandaten ook rechtstreekse verkiezingen georganiseerd. Ook op andere manieren worden leden van de studentenraad betrokken op centraal niveau, bijvoorbeeld via rechtstreekse gesprekken tussen studentenvertegenwoordigers en (de diensten van) de rector/algemeen directeur of centrale diensten, via participatie in selectiegesprekken op centraal niveau.

Tegelijk is er overal sprake van studentenvertegenwoordiging in overleg- en adviesorganen op **decentraal niveau: het departement, de faculteit of de opleiding**. Op dat decentrale niveau zien we een grotere verscheidenheid in de praktijken. Het valt op dat qua organisatie (eenmalig of langdurige betrokkenheid) en vertegenwoordiging (bijvoorbeeld via verkiezingen of niet) er meer vrijheid is om keuzes te maken die aansluiten bij het eigen DNA van de instelling. Er zijn verschillende vormen beschreven in de aanvraagdossiers, zoals bijvoorbeeld werken met groeps- of jaarvertegenwoordigers en werken met themagroepen.

Bijzondere aandacht van de instellingen gaat uit naar de **doorstroming van informatie** tussen de verschillende niveaus. We zien voorbeelden waar getracht wordt om de **effectiviteit** en de **impact** van studentenparticipatie aan een breed publiek bekend te maken.

Een gemeenschappelijke bezorgdheid van de instellingen is duidelijk om **voldoende studenten te motiveren om te participeren**, en om via de studentenvertegenwoordiging een **voldoende representatieve groep studenten** te bereiken om voor alle studenten het verschil te kunnen maken. Het belang van **inclusiviteit** binnen de studentenvertegenwoordiging wordt door alle instellingen als urgente kwestie onderstreept. Verschillende instellingen rapporteren dat de studentenvertegenwoordiging door de jaren heen al meer een reële afspiegeling is geworden van de diverse studentenpopulatie, maar dat er ruimte is voor groei. Zo zijn er instellingen die projecten lanceren die zich specifiek richten op het vergroten van de diversiteit onder studentenvertegenwoordigers, bijvoorbeeld via experimenten met meer thematische en kortdurende participatiemogelijkheden. Hierdoor kunnen studenten met specifieke inhoudelijke interesses deelnemen aan kortere trajecten, wat de drempel voor deelname verlaagt. Ook wordt er extra aandacht besteed aan het betrekken van generatiestudenten vanaf het begin van hun studie.

Instellingen hebben veel waardering voor het engagement van studentenvertegenwoordigers en zien in dat de inspanningen daarvoor – zeker op centraal niveau – niet vanzelfsprekend zijn. Via allerlei **drempelverlagende initiatieven** proberen instellingen studenten aan te moedigen. Studenten zijn vaker gemotiveerd om deel te nemen aan de lokale studentenvertegenwoordiging gezien de nauwere betrokkenheid bij de materie. Dat wakkert de interesse bij sommige studenten verder aan om door te groeien naar een meer centraal niveau. Sommige instellingen spelen daarop in door deze studenten toegang te geven tot de centrale studentenraad, in eerste instantie dan zonder verkiezing.

Sommige instellingen zetten in op een **duidelijke zichtbaarheid van de studentenvertegenwoordigers** via een afzonderlijke ‘branding’ en het organiseren informele momenten voor studentenvertegenwoordigers. Instellingen willen hiermee een ‘community’- en samenhangsgevoel

onder de studentenvertegenwoordigers aanmoedigen, wat opnieuw de aantrekkelijkheid voor andere studenten kan verhogen.

Instellingen voorzien stimulansen via **allerlei vormen van valorisatie en formele erkenning van studentenvertegenwoordiging**. Het uitreiken van een attest student-bestuurder om de inzet van studenten officieel te erkennen is daarvan een aangehaald voorbeeld. Er zijn instellingen die een instellingsbreed opleidingsonderdeel studentenparticipatie inrichten, waar studenten studiepunten kunnen verdienen voor hun actieve bijdrage aan een studentenvertegenwoordiging. Dit opleidingsonderdeel biedt studenten een gestructureerd kader om hun competenties te ontwikkelen en te reflecteren op hun ervaringen.

Instellingen begrijpen dat het **ondersteunen en coachen** van studenten bijdraagt tot meer interesse in en betrokkenheid bij studentenparticipatie. Zo zijn er instellingen die een professionaliseringsprogramma (bijvoorbeeld workshops) voor studentenvertegenwoordigers hebben opgezet, in sommige gevallen vormgegeven samen met ervaren studenten. Daarnaast zijn er voorbeelden waar studentenvertegenwoordigers toegang krijgen tot studiedagen, congressen en internationale conferenties. Soms worden studentenvertegenwoordigers ook materieel ondersteund, zoals met webcams, headsets, en toegang tot een eigen lokaal en laptops. Startpakketten, een jaarlijkse "Dag van de Stuver", en andere vormen van ondersteuning zijn voorzien in verschillende instellingen. In meerdere instellingen zijn participatiescoaches actief. Deze functies focussen – naast bredere studentgerelateerde thema's – op de ondersteuning van studenten, maar ook van andere opleidings- en instellingsbetrokkenen. Sommige instellingen gaan nog een stapje verder en denken na over een systeem voor kostenfinanciering of maken financiële ruimte voor het inzetten van tolken tijdens vergaderingen met internationale studenten.

4 Conclusies en opties voor verdere analyse

We besluiten met enkele aanknopingspunten voor verdere analyse, kennisdeling en doorontwikkeling van de bestaande praktijken.

Uit het overzicht van de aangeleverde bronnen blijkt dat studentenparticipatie als begrip vele ladingen kan dekken. Tijdens de uitwisseling van de goede praktijken is het belangrijk om helderheid te scheppen over de betekenis en terminologie inzake studentenparticipatie. Het is daarom aangewezen dat de werkgroep bekijkt welk referentiekader ze daarvoor verder zal hanteren. Het aangehaalde 'student engagement framework for Scotland' biedt mogelijks een houvast.

In lijn met de oproep raken de meeste goede praktijken van de instellingen aan studentenparticipatie in kwaliteitszorg en aan de inbedding van formele studentenvertegenwoordiging. De praktijken ontwikkelden zich de voorbije jaren tegen de achtergrond van Europese ontwikkelingen en in de context van de Vlaamse (decretale) bepalingen die studentenparticipatie alsmat verder ondersteunden en versterkten. Dit zorgt voor stevige verankering ervan in het beleid en de praktijk van de meeste instellingen. Tegelijk blijkt ook dat studentenparticipatie daardoor een complexere materie is geworden, met als gevolg dat het niet altijd eenvoudig is om voldoende studenten te engageren voor de studentenvertegenwoordiging.

Op dat vlak worden zowel op Europees als Vlaams niveau noden gesignaleerd, die duidelijk terug komen in de doelen en werkzaamheden van de ingediende goede praktijken. Die betreffen de communicatie over (realisaties van) studentenvertegenwoordiging, de toekenning van een statuut en faciliteiten, de ondersteuning en vorming/coaching, het stimuleren van diversiteit en inclusie en de

erkenning, compensatie en valorisatie. De uitwisseling en de verdieping van de goede praktijken, de publicatie en het slotevent van deze systeembrede analyse, kunnen de studentenparticipatie Vlaanderenbreed zo een stap verder brengen.

De instellingen hebben bij hun aanvragen al veel materiaal gedeeld, vooral dan beschrijvingen van visie en beleid. Het zal belangrijk zijn om de goede praktijken zelf ook via voldoende concreet materiaal met elkaar te delen om te identificeren wat precies van de praktijk een succes maakt. Daarnaast kan de werkgroep de wetenschappelijke onderbouwing van bepaalde praktijken explicieter en sterker maken. Interessant is ook om inzichten te delen over hoe een instelling kan vaststellen wat het effect is van bepaalde praktijken: wat zijn vooropgestelde streefdoelen, hoe gebeurt de monitoring van de vooruitgang, wat zijn concreet aantoonbare resultaten en effecten?

Naast goede praktijken zien we in de aanvragen ook een verwijzing naar leervragen of zaken die de instellingen verder willen verdiepen in hun studentenparticipatie. Vaak zijn die leervragen nog vrij breed en open omschreven, waarbij men vooral ruim wil leren van elkaar. Het zal belangrijk zijn om de leervragen scherper af te bakenen en met de werkgroep te verkennen hoe ze op dit vlak van elkaar kunnen leren en welke externe wetenschappelijke en internationale expertise ze in het kader van deze systeembrede analyse verder wil betrekken. De systeembrede analyse biedt immers via een internationaal peer-to-peer event de kans om de praktijken met betrekking tot studentenparticipatie in Vlaanderen vanuit een internationaal perspectief te benchmarken en te verrijken. Een van de instellingen was via het EURASHE-netwerk betrokken bij het Erasmus+-project Inclusiphe, dat zich richtte op inclusieve studentenparticipatie in professionele hogeronderwijsinstellingen in Europa. Het resulteerde in een website met inspirerende materialen en praktijkvoorbeelden en dat biedt de werkgroep bij uitstek een ingang voor internationale verkenning. Maar ook via de contacten van de NVAO en VVS met ESU kunnen internationale peers betrokken worden.

Voor de samenstelling van de werkgroep zullen we werken met een vertegenwoordiging van de 9 betrokken instellingen. Naast medewerkers kwaliteitszorg, zien we in de aanvragen ook participatiecoaches of diensthoofden studentenzaken en studentenvoorzieningen als contactpersonen aangemeld. In de aanvragen is niet steeds duidelijk hoe de studenten(vertegenwoordigers) zelf betrokken waren bij het uitschrijven ervan. Om de geest van studentenparticipatie ook in deze systeembrede analyse door te trekken, is er voor elke instelling in ieder geval de mogelijkheid om hun studentenvertegenwoordigers te betrekken in de uitwisselingen. Hoe dat concreet kan gebeuren, is iets waar elke instelling zelf kan over beslissen. Er zijn wellicht veel mogelijkheden, ook passend bij de eigen cultuur. Het zou ook interessant zijn om studentenvertegenwoordigers van VVS in de werkgroep te betrekken, om mee de inzichten in deze systeembrede analyse te verdiepen. Dit alles zal verder besproken worden door de NVAO met de werkgroep in de eerste bijeenkomsten.

5 De jaarkalender

Als werklast is indicatief rekening te houden met maandelijkse samenkomsten (een aantal online, een aantal op locatie) van telkens circa 2 uur tussen oktober 2024 en juni 2025. Hieronder valt ook een internationaal peer-to-peer overleg in april 2025. Verder is het goed rekening te houden met naar schatting vier deskresearch dagen, naar keuze in te plannen door de betrokkenen. We ronden de systeembrede analyse af met een bekendmakingsevent in september of oktober 2025. De tijdsinvestering heeft betrekking op informatie aanleveren, de eigen praktijken voorstellen in een overleg, tussentijds stukken lezen, reflecteren en werken aan het eindproduct en het slotevent.

Hierna is een timing terug te vinden die we tijdens het kick-off moment verder kunnen bespreken en eventueel aanpassen indien er onmogelijkheden zijn. Enkele sleutelmomenten liggen naar invulling vast. Voor de overige momenten kan de werkgroep volgens eigen noden de invulling van de werkmomenten concretiseren.

- Vrijdag 4 oktober 2024 10u00-12u00: online kick-off
- Maandag 21 oktober 2024 13u30-15u30: live overleg
- Donderdag 21 november 2024 9u30-13u: live overleg
- Donderdag 19 december 2024 13u30 – 17u: live overleg
- Dinsdag 21 januari 2025 13u30 – 15u: online overleg
- Vrijdag 14 februari 2025 9u30 – 13u: live overleg
- Vrijdag 21 maart 2025 13u30-17u: live overleg
- Dinsdag 29 april 2025 (voorlopig hele dag blokkeren): live/ online peer-to-peer event
- Vrijdag 23 mei 2025 9u30 – 13u: live overleg
- Dinsdag 24 juni 2025 13u30 – 17u: live overleg
- September/oktober 2025: live bekendmakingsevent (datum en locatie nog te bepalen)

6 Bronnenoverzicht

- Abbot, S., & Mercer-Mapstone, L. (2020). *The power of partnership: Students, staff, and faculty revolutionizing higher education*. Elon University Center for Engaged Learning. https://www.centerforengagedlearning.org/wp-content/uploads/2020/01/power_of_partnership_online_2020-01-23-1.pdf
- Ashwin, P., & McVitty, D. (2015). The meanings of student engagement: Implications for policies and practices. In A. Curaj, L. Matei, R. Pricopie, J. Salmi, & P. Scott (Eds.), *The European higher education area: Between critical reflections and future policies* (1st ed., pp. 343–359). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-20877-0_23
- Bols, A. T. G. (2017). Enhancing Student Representation. *The Journal of Educational Innovation, Partnership and Change*, 3(1), 81–89. <https://journals.studentengagement.org.uk/index.php/studentchangeagents/article/view/585>
- Christenson, S. L., Reschly, A. L., & Wylie, C. (Eds.). (2012). *Handbook of research on student engagement*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-1-4614-2018-7>
- Curran, R. (2017). Students as partners – Good for students, good for staff: A study on the impact of partnership working and how this translates to improved student-staff engagement. *International Journal for Students as Partners*, 1(2), 1–15. <https://mulpress.mcmaster.ca/ijsap/article/view/3089/2891>
- European Association for Quality Assurance in Higher Education. (2015). *Standards and guidelines for quality assurance in the European higher education area (ESG)*. https://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf
- European Higher Education Area. (n.d.). *Bologna Process*. <https://ehea.info/page-how-does-the-bologna-process-work>
- European Students' Union. (2009). *The student union development handbook*. Brussel: European Students' Union. https://ehea.info/Upload/document/consultive/esu/ESU_SUDC_handbook_2009_565393.pdf
- European Students' Union. (n.d.). *EHEA - European Higher Education Area*. <https://ehea.info/page-esu>
- Flint, A., Goddard, H., & Russell, E. (2017). *Architects of their experience: The role, value, and impact of student academic representation systems in higher education in England*. The Student Engagement Partnership. <https://tsep.org.uk/architects-of-their-experience-research-on-student-academic-representation-systems/>
- Healey, M., Flint, A., & Harrington, K. (2014). *Engagement through partnership: Students as partners in learning and teaching in higher education*. Advance HE. <https://documents.advancehe.ac.uk/download/file/63>
- Higher Education Authority. (2016). *Enhancing student engagement in decision-making: Report of the working group on student engagement in Irish higher education*. <https://www.thea.ie/contentfiles/HEA-IRC-Student-Engagement-Report-Apr2016-min.pdf>
- InclusiPHE. (n.d.). *InclusiPHE*. <https://inclusiphe.eu/>
- Mercer-Mapstone, L., Dvorakova, S. L., Matthews, K. E., Abbot, S., Cheng, B., Felten, P., Knorr, K., Marquis, E., Shamma, R., & Swaim, K. (2017). A systematic literature review of students as partners in

higher education. *International Journal for Students as Partners*, 1(1), 1–23.
<https://doi.org/10.15173/ijasp.v1i1.3119>

Ministerie van Onderwijs en Vorming. (2010). *Studentenparticipatie in het hoger onderwijs in 2004-2009: Een evaluatie*. College van regeringscommissarissen in het hoger onderwijs. <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/documenten/bestanden/7662.pdf>

National Student Engagement Programme. (2020). *The path to a new national approach to student engagement in decision-making: Discussion paper for students and staff across Irish higher education*. <https://studentengagement.ie/wp-content/uploads/2021/03/NStEP-FrameworkDiscussion-FINAL-WEB-1.pdf>

Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie. (2017). *Overzichtsrapport instellingsreviews 2017*. https://www.nvao.net/files/attachments/.131/Overzichtsrapport_instellingsreviews_2017.pdf

Popovic, M. (2011). *General report on student participation in higher education governance*. BFUG. https://www.aic.lv/bolona/2010_12/Sem_10_12/Armenia_Aghveran_Final%20report.pdf

STUPS Project. (n.d.). *STUPS Project*. <https://stupsproject.org/>

Sparqs. (2012). *A student engagement framework*. Sparqs. <http://www.sparqs.ac.uk/upfiles/SEFScotland.pdf>

Varwell, S. (2015). *Recognition and accreditation of academic reps: Practices and challenges across Scotland's colleges and universities*. Sparqs. <http://www.sparqs.ac.uk/ch/Accreditation%20and%20Recognition%20Guidance.pdf>

Vine, H. (2024, September 10). *It ain't what we do, it's the way that we do it: Researching student voices*. Wonkhe. <https://wonkhe.com/blogs/it-aint-what-we-do-its-the-way-that-we-do-it-researching-student-voices/>

Vlaamse Onderwijsraad. (2017). *Advies over de participatie van leerlingen en studenten in het onderwijs*. <https://s3-eu-west-3.amazonaws.com/vlor-prd/import/rho-rho-adv-1617-007.pdf>

Vlaamse Onderwijsraad. (2018). *Advies over de rol van leerlingen en studenten in het onderwijs*. https://s3-eu-west-3.amazonaws.com/vlor-prd/advice_final_attachments/RHO-RHO-ADV-1718-008.pdf

Vlaamse Vereniging van Studenten. (2017). *Nota studentenparticipatie*. <https://vvs.ac/wp-content/uploads/2021/09/20170524-NotaStudentenparticipatie.pdf>